

N. Iorga apăra în același timp poporul român împotriva poftelor expansioniste ale Austro-Ungariei.

Pe linia solidarității popoarelor din Balcani împotriva încercărilor de cucerire ale Austro-Ungariei se înscrie și ședința din 21 noiembrie 1914 a Institutului de studii sud-est Europene, ținută din inițiativa lui N. Iorga, în cadrul căreia s-a adoptat o moțiune pentru Serbia, din care cităm: „Arătând nobilului popor sârb toată admirația cea mai mișcată pentru îndelungata luptă eroică în care numai strivirea prin număr a putut să-i forțeze retragerea, și dorind din toată inima ca steagul sîrbesc să se ridice din nou, umbrind pe toți membrii națiunii, pe zidurile Belgradului,—rugăm pe conducătorii statelor balcanice să se gîndească în acest moment hotărîtor la tot ceea ce unește în trecut națiunile lor și la interesele lor solide în viitor, pentru a nu-și asuma o prea grea răspundere în fața generațiilor viitoare”¹.

Deși acest îndemn n-a fost urmat de guvernanții statelor balcanice, el rămîne ca un simbol al dorinței de colaborare între statele din această parte a Europei.

Este demn de subliniat faptul că N. Iorga n-a considerat nici un moment înfrîngerea Serbiei ca sfîrșitul acestui stat, așa cum proclamau apologeții monarhiei habsburgice. Din contră, el afirma, pe bună dreptate, că statul sîrb nu era produsul unor combinații ale diplomației marilor puteri, ci rezultatul necesar, firesc, al dezvoltării popoarelor sud-slave, întemeiat prin lupta eroică de eliberare a maselor. Forța armelor putea înfrînge vremelnice, dar nu lichida un stat și un popor.

Răspunzînd acelor care considerau existența Serbiei ca lichidată, N. Iorga scria în 1915: „Cum să piară Serbia pentru că la un moment dat, în anul 1915, s-a întîmplat să se adune contra ei trei oștiri din trei țări, între care două imperii, aducînd cu ele tot ce tehnica de distrugere avea mai desăvîrșit? (...) peste toate capriciile, grozave, dar trecătoare, sînt factori permanenți, veșnici, acei factori care se cheamă: conștiința unui popor, amintirea tuturor jertfelor pe care le-a adus, hotărîrea de a îndura, numai să nu trăiască pentru alții”².

N. Iorga considera că finețea diplomatică, forța — exprimată prin numărul de soldați și tehnica militară — nu pot nimici viața națională a unui popor³ și că „oricîte clipe ar avea nedreptatea, dreptatea are o veșnicie”⁴. În concepția lui N. Iorga elementul dominant, hotărîtor, pentru ființa unui stat, îl constituie viața spirituală, trecutul istoric care mobilizează poporul la luptă. Numai atunci cînd aceste elemente ar putea fi suprimate definitiv s-ar reuși lichidarea unui popor prin forță. Sau, cum scria însuși N. Iorga în 1916: „Numai dacă ar fi cu putință ca învingătorul să suprimă la învins conștiința chemării lui, conștiința legitimării și misiunii lui, să distrugă toate tradițiile, toate amintirile lui, care se rezolvă în ultimă instanță în tendințe către viitor, numai atunci forța ar fi învingătoare”⁵.

¹ «Neamul românesc», nr. 47 din 30 noiembrie 1914.

² *Ibidem*, nr. 48 din 29 noiembrie 1915.

³ N. Iorga, *Politica austriacă față de Serbia*, p. 6.

⁴ *Ibidem*, p. 7.

⁵ N. Iorga, *Iluzii și drepturi naționale în Balcani*, Vălenii de Munte, 1916, p. 7.